

Gaat Verhofstadt verder zonder Groenen?

► *André Mommen*

De komende parlementsverkiezingen kondigen zich ongemeen spannend aan, zo we de media mogen geloven. Niet het voortbestaan van het Koninkrijk staat op het spel, maar wel of Guy Verhofstadt weer premier kan worden van een Paarse coalitie die al of niet wordt aangevuld met de twee Groene partijen. Om in elk geval ook de komende vier jaren aan de macht te blijven hebben de twee liberale partijen aan weerszijde van de taalgrens alle zeilen bijgezet en inmiddels vooral tactisch afstand genomen van de Groenen. Als de Groenen mathematisch niet noodzakelijk zijn, dan willen de liberalen ze wat graag aan de kant laten en doorgaan met de socialisten. Meteen zitten de Groenen in de comfortabele positie van de befaamde underdog. Of die positie ook zo begerenswaardig is als ze nu schijnt, is maar de vraag. En of de socialisten zich lekker zullen voelen in een coalitie met vier in plaats van met zes, is ook al niet zo zeker. Zowel Groenen als socialisten hebben er alle baat bij om in elkaars nabijheid te blijven. Volgend jaar zijn er immers weer verkiezingen, maar dan voor de deelstaten.

*

Het probleem ligt nu tactisch gezien bij Verhofstadt die er in Vlaanderen moet voor zorgen dat zijn VLD duidelijk groter blijft dan de CD&V. Voorts heeft zich een kruipend proces van presidentialisme in de verkiezingscampagnes genesteld, waarbij de leider van de grootste partij in Vlaanderen ook meteen aanspraak mag maken op de functie van Belgisch premier. Ook dát is een nieuwe trend waaraan Verhofstadt maar wat graag heeft willen meewerken. Of deze trend ook in

Franstalig België, om niet te zeggen in Wallonië, ook met veel enthousiasme wordt gadedeslagen, is niet bekend. Blijkbaar hebben de Franstaligen zich al neergelegd bij de feiten, namelijk van een dominant Vlaanderen in een bijna confederaal België.

De strijd om het premierschap leek aanvankelijk voor Verhofstadt gewonnen spel. Hij was immers de populairste bewindsman en genoot ook van een zekere steun bij zijn Paars-Groene coalitiegenoten. Daarin lijkt nu een kentering te zijn gekomen. Doorgaan met Verhofstadt is voor zijn coalitiegenoten nog wel een optie gebleven, maar ze zijn zich in het zicht van de verkiezingen wat meer tactisch gaan opstellen. De VLD mag van hen wel de grootste partij in Vlaanderen blijven, maar mocht dat niet zo zijn, dan moet deze toch nog kunnen meespelen bij een wisseling van de wacht. De pijn ligt immers bij de VLD die haar hegemonie in Vlaanderen voor de komende decennia wilde bouwen op het aantrekken van overlopers uit andere partijen en zich daarom stevig in het centrum van het politieke spectrum wilde vestigen. Inmiddels is gebleken dat in de VLD velen zich niet meer lekker voelen bij een dergelijke koers die uitverkoop wil houden van de donkerblauwe beginselen. Het inmiddels door Ward Beysen¹ opgerichte Liberaal Appèl zou de VLD wel eens zoveel stemmen op de rechtervleugel kunnen kosten dat CD&V toch weer de grootste partij in Vlaanderen wordt.

*

Een tweede pijnpunt voor de VLD is dat het knabbelen aan de progressieve vleugel van CD&V door het aantrekken van enkele overlopers van de NCD, een coalitiewisseling zou kunnen bemoeilijken. De afkeer van CD&V jegens Verhofstadt is zo groot dat men daar in het voorkomende geval nog liever met de SPA zou willen doorgaan als dat een meerderheid zou opleveren. Voorts heeft de VLD met al haar kiesmanoeuvres, als men de peilingen mag geloven, niet echt ingebroken bij de stamkiezers van CD&V. Dat heeft de christen-democraten weer moed gegeven. Ze hebben met bewondering naar Nederland gekeken waar het CDA tweemaal in acht maanden tijd de grootste partij werd. Het wonderzalfje heet hier "herstel van normen en waarden". In deze angstige tijd van de globalisering is enige hang naar oude zekerheden best te begrijpen in een land dat nog maar pas de verzuiling vaarwel heeft gezegd en zich geen raad weet met zijn migrantengemeenschappen. Herman Van Rompuy heeft deze rechtse draad meteen opgevist en in zijn strategische denkoefeningen ingepast. Van Rompuy meent immers dat normen en waarden noodzakelijk zijn omdat de mens niet in staat zou zijn om zelf "het goede van het kwade te onderscheiden en daarnaar te handelen".² Op basis van deze uitspraak is Van Rompuy nog altijd niet als een fundamentalistische imam of christelijke tegenpool van Abou Jahjah aan de schandpaal genageld. Ten onrechte, want Van Rompuy wil als de eerste de beste religieuze fundamentalist nu nog meer dan vroeger de belegen christelijke normen en waarden herstellen. Moreel herstel moet worden gepredikt, want "wie alleen onder dwang de waarheid vertelt, maakt zich moreel niet erg verdienstelijk."³

Of dit offensief ooit veel zwevende kiezers zal aantrekken, is maar de vraag. Ondanks alle stemmingmakerij liggen de meeste mensen niet wakker van dit soort zedenpreken. De opiniepeilingen geven immers aan dat de meeste kiezers zich vooral zorgen maken over de kwaliteit van het bestaan. Onder die noemer kan men veel thema's vangen, zoals de gezondheidszorg, de sociale zekerheid, de werkgelegenheid, de verkeersveiligheid, onderwijs, voedselveiligheid, criminaliteit, milieu, etc. De redenen voor deze bezorgdheid zijn eenvoudig te verzinnen. De mensen maken zich immers zorgen over de betaalbaarheid en de toegankelijkheid van de voorzieningen van de huidige welvaartsstaat die op solidariteit is gebaseerd. Men is bang dat die solidariteit zal breken.

Vele materiële thema's vallen daar ook onder in een tijd van oplopende werkloosheid, bedrijfs-sluitingen, faillissementen en afslanking van de oude staatsbedrijven. Zo voelen velen zich maatschappelijk onveiliger worden naarmate de staat de risico's van het bestaan liever op het individu afwentelt dan er zich voor garant te stellen.

In dat kader bezien zou die onrust zich ook moeten vertalen in oppositionele geluiden en bewegingen. Dat is, behalve enkele kleine groepen en partijtjes die altijd al manifesteren, tot op heden allerminst het geval.⁴ Door de huidige regerende coalitie van liberalen, socialisten en Groenen heeft de oppositie nauwelijks een stem en heeft ze in de politieke instellingen geen woordvoerders. De vreemde situatie is nu dat het de christen-democraten zijn die aan die onvrede een stem zouden moeten geven, maar dat niet willen of kunnen, behalve dan in hun holle aanvallen op het regeringsbeleid of in hun moraliserende stellingnamen. CD&V heet een partij te zijn die in een vernieuwings- en verjongingsproces is gewikkeld.⁵ Mocht dit al het geval zijn, dan is dat vooral met een verrechtsing als eindresultaat. Binnen de christelijke arbeidersbeweging heeft men die ont-aarding al gemerkt en komt men met eigen standpunten zonder de bevriende politici in het nabije CD&V hun stem te laten verheffen.⁶ Ongeveer dezelfde evolutie tekent zich af in het ABVV. De socialistische politici in Vlaanderen zijn op jacht naar nieuwe kiezers, niet naar marcherende vakbondstroepen. Ze laten het ABVV liefst ongemoeid.

*

Vele factoren kunnen worden aangevoerd om deze situatie te verklaren. De politieke partijen mikken vooral op aanwezigheid in de media en op populaire jongens en meisjes die elan, vernieuwing, jeugd en gevatheid uitstralen. Een imago is belangrijker dan een programma. Daar hoort ook dik in de verf gezette geloofwaardigheid bij. Politici moeten meer dan ooit "zijn" wat ze zeggen. In het rijk van de elektronische media kan men zich geen schoonheidsfoutjes of uitglijders permitteren. Om dit soort rampen te voorkomen gaan de campagnestrategen aan het werk. Alle partijen hebben ze nu in huis gehaald. Bij CD&V moeten ze het wijwater aan het bruisen brengen. Bij Agalev, ook al is men daar zuinig in zee gegaan met de amateurs van Choco, worden daarom de

bekende mannetjes en vrouwtjes in vele standjes op de foto gezet. Mieke Vogels en Jos Geysels ontspannen gefotografeerd in het trappenhuis van de macht? Het kan nu. SPA doet het met de *teletubbies*. In deze kakofonie willen de partijen vooral vertolkers zijn van vele populistische wensen en zitten de politici in de kromtaal van CD&V "midden de mensen" bij een barbecue op de Antwerpse leien of op een pensenkermis in het Pajottenland. De meeste politici ziet men niet meer aan de kop van een of andere betoging lopen of de leiding nemen van een protestbeweging of stakingsactie.⁷ Als het al gebeurt, dan is het omdat het volk de voorkeur platloopt.

In vele geschriften wijst men op het "einde van de klassenpartijen" en de triomf van de individualisering. Het pijnlijke in deze is echter dat er dan wel een einde mag zijn gekomen aan de "klassenpartijen", maar dat de sociale klassen daarmee nog niet zijn verdwenen. De individualisering mag dan wel hebben getriomfeerd, maar zonder de solidariteit tussen de generaties en de sociale klassen wordt die individualisering voor velen onbetaalbaar en daardoor een bron van sociale onveiligheid. Met deze constatering komen we natuurlijk niet bij Van Rompuy uit, wel bij de sociale ramp die de neoliberale revolutie heet.

Het verkiezingsthema van links zou moeten zijn of men geen paal en perk moet stellen aan de doorgeslagen neoliberale gekte. In Vlaanderen zijn zowel Agalev als SPA inmiddels gevallen voor dat neoliberalisme. Het probleem daardoor is dat met Verhofstadt aan het roer die neoliberale gekte, die hij nu als zijn "vierde golf"⁸ verkoopt, alleen maar zal aanhouden en zich, bij gebrek aan een echte oppositie, dieper in de geesten van de mensen zal nestelen. Zo staat men vandaag voor de paradox dat de verkiezingscampagne in werkelijkheid gaat over het al of niet voortzetten van het neoliberale beleid met of zonder Verhofstadt. Wezenlijk andere geluiden worden niet gehoord. Noch de Groenen, noch de socialisten hebben een alternatief. De socialisten hebben met hun huidige ministers de (neoliberale) actieve welvaartsstaat én de financiële orthodoxie omarmd. De Groenen hebben niet voor een trendbreuk gezorgd. Ze gaan ook niet meer de verkiezingen in met "breekpunten". De kiezers herinneren zich daarom des te beter hun blunders en gestuntel (zie wapenleveringen aan Nepal, het Voedselagentschap, nachtvluchten op Zaventem).

*

Al met al is de oogst van de regering Verhofstadt eerder magertjes. Van de zoveel bezongen nieuwe politieke cultuur is niet veel meer dan wat versleten lingerie over. Verhofstadt is een premier die als een ouder wordend haantje leiding geeft aan een kippenhok. De realisaties zijn dan ook bescheiden en veelal mythisch, zoals de (gratis) modernisering in de immateriële sfeer. Het homohuwelijk kost geen blauwe cent. Dat geldt zeker voor het bio-ethische dossier. Ook werd wat van de torenhoge staatsschuld afgebouwd. Doch dat was het gecombineerde resultaat van enkele jaren van gunstige conjunctuur, van een lage rentestand en van slechts mondjesmaat geld uittrekken voor nieuw beleid in de sociale sfeer. In dat soort gevallen moet men een beetje geluk hebben. De over de komende jaren uitgesmeerde belastingverlaging, de dure politiehervormingen en de liberalisering van de energiemarkten hebben vooral de lagere overheden genoopt tot het verhogen van hun lokale belastingen. Pensioenen en gezondheidszorg zijn allerminst voor de komende jaren veilig gesteld. De vergrijzing zal, ongeacht wat dan in het "zilverfonds" zal zitten, vanaf 2010 als een veenbrand het pensioenstelsel verteren. Aan de invoering van een neoliberaal kapitalisatiestelsel aangevuld met een minimumpensioentje voor de sociale gevallen zal men dan niet kunnen ontkomen. Het stelsel van de ziektekostenverzekering ligt onder druk van de Europese liberalisering en de commercialisering van de zorg ruikt ook hier op in een wereld die overschakelt op medische high tech gevraagd door een koopkrachtige groep van gelukkigen.⁹

Met de hulp van de socialisten zijn de laatste grote staatsbedrijven ontmanteld en verkocht (ASLK), geprivatiseerd (Belgacom) of failliet (RMT, Sabena) gegaan of zullen aan dat lot allicht niet kunnen ontsnappen (NMBS, De Post). Op andere terreinen is het al niet beter. Luc Van Den Bossche is immers de kampioen van de neoliberalisering van de ambtenarij. Zijn plan Copernicus preekt de managementrevolutie. Autonome overheidsbedrijven zullen samen met de geneoliberaliseerde ambtenarij de glijbaan naar de vrije markt nemen.¹⁰ De autonomie is de eerste stap naar het leren mobiliseren van aanvullende middelen, dus het ontplooiën van commerciële activiteiten.

Rond deze neoliberale hervormingsdrift die na de liberalisering van de markten voor goederen en kapitalen ook die van diensten aan de orde heeft gesteld, werd nooit een debat ten gronde gevoerd. Het neoliberale credo is hier dat er alleen maar

meer doelmatigheid en efficiency komt. Met dit soort hervormingen slaat men immers ook een brug van het overheidsinitiatief naar het privékapitaal, daar de staat zich uit een aantal essentiële domeinen, zoals de dienstverlening aan de burgers, terugtrekt voor de privé. Met alle rampzalige gevolgen van dien. Niet de dienstverlening, maar het maken van winst wordt dan het leidende motief. Kijk maar naar *British Rail* of de *Nederlandse Spoorwegen*. Zelfs in het centrale staatsapparaat ligt deze neoliberale revolutie via *Copernicus* uitdrukkelijk op de loer. Kan men de gevangenen niet privatiseren? Want dat zal leiden tot privéinvesteringen, dus ook tot meer cellen en tot een betere "dienstverlening". Kan men de belastingdienst niet omvormen tot een autonome dienst?¹¹ Dat zal de opbrengsten voor de staatskas verhogen, want met managers aan het hoofd die naar prestaties "beloond" worden, zal er geen belastingontduiker meer naar Luxemburg ontsnappen. Wie dit alles invoert, die opent uiteraard ook de markt voor multinationale spelers die zich over gevangenen, onderwijs en belastingen gaan ontfermen.¹²

*

Het uiteindelijke resultaat is dat de staat ogenschijnlijk achterover kan leunen. De onzichtbare hand van de markt zal immers al het (vuile) werk doen. De overheid treedt dan enkel nog maar op als een afstandelijke regelgever. Veel bevoegdheden zijn ten andere naar het Europese of zelfs nog hogere niveau doorgeschoven.

In de Europese sferen werkt men intussen naarstig verder aan de ontmanteling van de nationale welvaartsstaten en aan de privatisering van de staatsbedrijven. Dat alles is dus niet het werk van de grote bedrijven of de bankiers of andere mythische *European Round Tables*, maar wel van deregulerende sociaal-democraten (type Karel Van Miert) in de Europese Commissie.¹³ Binnen de *World Trade Organization* wordt al een tijdlang gewerkt aan de totstandkoming van het Gats-akkoord (*General Agreement on Trade in Services*) om de principes van de vrije markt toe te passen op de dienstverlening.¹⁴

*

België is hierdoor een lege huls geworden. Vele politieke debatten gaan dan ook hoofdzakelijk over lege hulzen, zoals burengeruchten, veilig-

heid op straat, verkeersdrempels, boetes, lawaai, agressie op school, files, olievlekken voor de kust, ondergelopen kelders, illegale bouwsels en andere zaken waar mensen van wakker kunnen liggen. In al deze kluwen blijven dan vele ernstige problemen liggen, zoals het mobiliteitsvraagstuk of de integratie van migranten. Partijen laten veel meer liggen dan vroeger. Ze hebben geleerd problemen in mootjes te hakken. Ook de Groenen hebben dat geleerd en ze weten zelfs waar de koelkast staat. Dat is handig want dan kunnen ze met beloften op de lange termijn uitpakken en de delicate vragen van de achterban afwimpelen (sluiten van de kerncentrales na hun economische afschrijving zonder harde garanties, enkele windmolens in zee of een zogenaamde *ecobonus*). De vraag naar het migrantenstemrecht wordt met een suikerfeest afgekocht. Dit onvermogen om een trendbreuk in de politieke praktijk te realiseren zal de Groenen zuur opbreken. Zetelverlies is immers onvermijdelijk, wat de liberalen argumenten zal verschaffen om de Groenen van verdere regeringsparticipatie uit te sluiten. Dezelfde gevaren bedreigen de Vlaamse socialisten die inmiddels iedere pretentie hebben verloren om het oude arbeiderspubliek van het Vlaams Blok terug te winnen en daarom de "Spiritisten" in de armen hebben gesloten. Hier zal zich het probleem pas ná de verkiezingen stellen als de zetelwinst binnen is en Spirit daarna vreemde en onvoorspelbare sprongen maakt. De rode achterban van de SPA zal in dat geval hoe dan ook in opstand komen tegen deze vreemde eenden. Kortom, Spirit is voor SPA géén investering in de toekomst. Het is slechts een bij de drogist gekochte pijnstillert. Men is immers bij de socialisten bang dat het Vlaams Blok duidelijk groter wordt dan SPA en bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen een greep naar de macht kan doen.¹⁵

In dit alles spelen de verkiezingen van volgend jaar een rol. In 2004 moet blijken of de coalitie van Patrick Dewael aan de macht kan blijven. Dan zal men de hulptroepen van Spirit allicht nodig hebben. Met dit alles stelt zich uiteraard de vraag of de symmetrische coalities op federaal en regionaal vlak een noodzakelijk, want in het systeem ingebakken, gegeven blijven of niet. Alles wijst erop dat die symmetrie nog altijd een wet van Meden en Perzen is. De Vlaamse excellenties hebben daarom inmiddels plaats ingenomen op de lijsten voor de federale verkiezingen. Een Vlaams stemmenkanon laat men niet aan de kant staan, is

de redenering. Maar dit geeft ook aan dat de Vlaamse identiteit nog altijd een onderdeel is van de Belgische structuren. Die zwakte ziet men ook aan het Vlaamse parlement. Dat Vlaamse parlement is een tamme vergadering met weinig dynamiek of interessante debatten. Een Vlaams mandaat is nog altijd een tweede prijs. Een Vlaams minister heeft internationaal geen prestige. Veel verandering zal daar voorlopig niet in komen. Tenzij de asymmetrie een kans krijgt als in Vlaanderen een andere coalitie dan de federale aan de macht komt. Voor wanneer is dat? Nog deze zomer? Dan kan het nog spannend worden, want asymmetrische coalities houden uiteraard het gevaar in dat de twee Belgische deelstaten verder uit elkaar drijven. Voor Wallonië wordt dan *Retour à la France* een optie.¹⁶ De Franse Republiek brengt dan tevens de Republiek Vlaanderen in zicht.

NOTEN

1. Een complicatie voor de VLD is dat Beysen het *cordon sanitaire* tegen het Vlaams Blok wil doorbreken in de hoop allicht in 2006 een gooi naar het burgemeesterschap in Antwerpen te kunnen doen met de steun van het Vlaams Blok. Mocht Beysen electoraal in Antwerpen goed scoren, dan zal dat automatisch repercussies hebben op de Antwerpse bestuurscoalitie waarin de VLD zich ongemakkelijk voelt en waarin liberalen zitten die dicht bij Beysen staan. Een goede score van Beysen zou ook nationaal gevolgen kunnen hebben, omdat in de VLD de meeste *donkerblauwen* het grotendeels eens zijn met de kritieken van Beysen op de "linkse" koers van Verhofstadt en op het binnenhalen van de overlopers uit Spirit en NCD aan wie zetels zijn beloofd. De dissidentie van de *donkerblauwe* Leo Govaerts in Brussel heeft weinig om het lijf, omdat Govaerts geen brede aanhang heeft buiten zijn liberaal burgerlijk kiespubliek in de hoofdstad en hij een tegenstander is van samenwerking met het Vlaams Blok.
2. Herman Van Rompuy, 'Normen en waarden', *De Standaard*, 23 januari 2003.
3. Idem.
4. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat een heterogene coalitie van klein links met als boegbeeld Abou Jahjah, electoraal hoge ogen kan gooien.
5. Die verjonging werd symbolisch weer teruggedraaid door Jean-Luc Dehaene als lijstduwer bij de vervangers op de Senaatslijst te plaatsen.
6. Wat niet belet dat de christelijke arbeidersbeweging weer haar voorkeur voor de christen-democraten uitsprak, zonder echter de deur naar Agalev te sluiten.
7. Dat gebeurde recentelijk nog wel bij de acties van de transportarbeiders die staakten tegen de liberalisering van het werk in de Europese havens (en in België dus tegen de mogelijke afbraak van de *Wet Major*) door Europees commissaris Loyola de Palacio. Enkele politici van SPA lieten zich toen zien, maar dat was allicht omdat de verkiezingen in het zicht zijn en ook het Vlaams Blok met o.a. zijn standpunten tegen de liberalisering in de havens bij de dokwerkers een grote aanhang heeft gekregen.
8. Guy Verhofstadt, *De vierde golf. Een liberaal project voor de nieuwe eeuw*, Antwerpen/Amsterdam: Houtekiet, 2002.
9. Dit staat los van de vele goede bedoelingen van SPA, zoals in de 1 mei-verklaring van 2002 vervat is met uitspraken als "werk, gezondheidszorg, sociale zekerheid, mobiliteit ... het zijn allemaal gemeenschapsvoorzieningen, waarin dringend verder geïnvesteerd moet worden ..." De maximumfactuur van 450 euro per gezin voor de laagste inkomens is immers een doekje voor het bloeden, omdat de hogere inkomens een extra fiscale aftrek krijgen bij hogere kosten.
10. In de grote boze wereld buiten België heet dat het scheppen van *quasi non-gouvernementele organisaties* (quango's). Quango's zijn delen van het staatsapparaat die de overheid heeft verzelfstandigd en die o.a. met behulp van een "beheerscontract" over een quasi-autonomie beschikken, eventueel subsidies krijgen en zich als dienstverlenende bedrijven ontpoppen.
11. Dit is beslist wat Luc Van den Bossche wil met zijn *Coperfin*, een aangepaste versie van *Copernicus*, waartegen de vakbonden protesteren.
12. De enigen die op dit moment uit hun passiviteit zijn geschoten door de dreiging van de Gats, zijn de vakbonden. Ze hebben in België de PS meegekregen. Op 9 februari 2003 kwamen ze nog te Brussel op straat tegen het Gats-akkoord, tegen de vermarkting van de openbare dienstverlening, de privatisering van het onderwijs, de gezondheidszorg en het milieubeheer, kortom de *core business* van de Groenen. Agalev liet het praktisch afweten, want slechts de dag voor de betoging liet Leen Laenens een oproep tot participatie elektronisch de deur uitgaan. In maart moet de regering Verhofstadt hierover een beslissing nemen en een lijst goedkeuren van de te liberaliseren en dus te verkopen boedel zoals die door Europees Commissaris voor de Handel Pascal Lamy is voorgelegd. De onbegrijpelijke passiviteit van Agalev is te verklaren uit het feit dat op 20 december 2002 een motie in de Kamer werd ingediend door de Groenen waarin werd aangedrongen op verzet tegen de liberalisering van de basisvoorzieningen (water, huisvesting, gezondheidszorg, beroepsopleiding en cultuur).
13. Intussen heeft de Europese Commissie haar offensief tegen zes Europese lidstaten, waaronder België, Frankrijk, Spanje, Portugal en Spanje, ingezet om de werking van de pensioenfondsen op kapitaalbasis te liberaliseren, d.w.z. de concurrentie haar volle werk te laten verrichten. De Commissie wil een Europese pensioenmarkt met concurrentie invoeren. Geen enkele politieke partij in België heeft hiertegen gereageerd. Blijkbaar vinden deze politieke

partijen hetgeen op Europees vlak gebeurt, niets om campagne rond te voeren bij de verkiezingen.

14. Het verontrustende is dat geen enkele grote politieke partij, ook niet de socialisten en Groenen die graag zichzelf een pluim op hun hoed steken, hierover een breed debat wil lanceren. Alleen als er rampen gebeuren, zoals het faillissement van Sabena, wil men een parlementaire enquête doorvoeren. Dit geeft al aan dat het parlementarisme op dit moment tot het niveau van een gemeenteraad is gedegradeerd.
15. Het Vlaams Blok lijkt electoraal nog altijd niet buiten adem te zijn en hoopt dat de ruzies binnen de VLD op tijd zijn gekomen om het *cordon* in Antwerpen te doorbreken.
16. Robert Colligon (PS), voorzitter van het Waalse parlement en burgemeester van Amay, is hiervan voorstander geworden. Zie zijn toespraak op 9 december 2001 in Lille en uitspraken als "Wallonie, région de France" of "les provinces wallones de la France que nous sommes..." in interview in *Wallonie région de France*, nr. 9 www.opcommunication.com/rattachistes